

Проблема походження назви та символів міста Берегова

Певний символ, знак у зображенні та назві населеного пункту на Закарпатті є його історією, котра може розповісти про його заснування, виникнення або про щось інше. Тільки окремі дослідники приділяли цьому питанню належну увагу, досліджуючи геральдику та сфрагістику населених пунктів Закарпаття (Гречило, 1998, 191 с.; Гречило, Савчук, Зварник, 2001, 400 с.; Обличчя..., 2001, с.46-47; Професор..., 1994, с.57-58; Філіппов, 1996, с.121; Федака, 1996, с.156-171; 1999, с.30-34; Штернберг, 1992, с.11-12; Lehoczky, 1995, old.137-144). Не менш важливим є питання вивчення семіотики, котра можливо і дасть нам відповіді про знаки та символи, що стали у майбутньому основою герба міста Берегова, оповитого легендою про пастуха Саса, як засновника поселення (Зубанич, 2002, 50 с.; Illés, 1968, old.32-33; Lehoczky, 1881, old.431). Даний населений пункт у середні віки називався по-різному: Берегсас (Beregzász), Лампертсаса (Lampertszásza), Лупрехтсаса (Luprechtszásza), Сас (Szász) (Györfy, 1966, old.543-544,548), але якщо взяти до уваги королівські грамоти та інші документи щодо назви однойменного міста, то можемо побачити наступне: 1247 р. - hospites nostra charismi de Luprechtháza (Fejer, 1829, p.455); 1271 р. - hospites nostri de Lwprechzaza, як і за підробленою грамотою 1255 року (Nagy, Deák, Nagy, 1879, old.345); 1284 р. - salvo iure ecclesiae nostre [Strigoniensis] videlicet plebanis Beregzaza, Luprethzaza et Azunsagzeuleus; 1299 р. - comes de Bereg, Datum in Lupert Zaza; 1308 р. - Luprechzaza; 1318 р. - Luprrhtzaza (Györfy, 1966, old.532); 1320 р. - Fideles Hospites nostri de Luprechzaza (ДАЗО, Ф.10, Оп.1, Спр.4, Арк.3); 1323 р. - villa Loprethzaza (Nagy, Nagy, Véghely, 1871, old.240); 1325 р. - hospites nostri [regis] de Loprechzaza; 1327 р. - Luprechzaza, Lompretzazya; 1332-1335 pp. - plebanus Luprechzaza, Lempert Zaza (Györfy, 1966, old.532); 1337 р. - literatum Michaelis plebani de Beregzaza (Nagy, 1883, old.322); 1342 р. - civitas nostra Lompertháza (ДАЗО, Ф.10, Оп.1, Спр.1, Арк.1); 1349 р. - ...Datum in Loprechtzaza (Nagy, 1887, old.294); 1354 р. - civitate Lupprechzaza (Nagy, 1891, old.188); 1376 р. - civitate Zaz (ДАЗО, Ф.1589, Оп.1, Спр.1, Арк.1); 1378 р. - Zász (ДАЗО, Ф.1589, Оп.1, Спр.2, Арк.1); 1388 р. - Lompertháza (Lehoczky, 1881, old.95); 1400 р. - civitate Lomperthzaza (Zsigmondkori okl., 1956, old.91); 1417 р. - Lomperthzaza (Zsigmondkori..., 1999, old.355); 1419 р. - Lampertzaza (Zsigmondkori..., 2001, old.200); 1422р. - oppido Lampertzaza (Zsigmondkori..., 2003, old.345); 1445 р. - Zaáz (ДАЗО, Ф.1589, Оп.1, Спр.5, Арк.1; Шаш, 1927, с.140-141; Balaythy, 1836, old.171-172); domus hospitalis in oppidum Zaz (Csanki, 1890, old.411); 1495 р. - Comitibus Petri Gereb de Vingarth Judicibus Curia nostra ...Lampertzaza, oppidi Lampertthaza (ДАЗО, Ф.10, Оп.1, Спр.4, Арк.1-2); 1507 р. - Civitas nostra Beregszász alias Luprechtszasza (Lehoczky, 1881, old.97). Дослідник Д.Дьорфі вказує на те, що стародавня назва Берегсаса є Лампертсаса, котра зустрічається приблизно 1264 року як згадка про “лампертські ліси”, тобто березькі ліси. На цьому місці колись магистр Лодомер заплатив 60-ма марками покупки угорського короля Іштвана V, котрі він здійснив у венеціанського торговця Вілламуса. Про подальший розвиток поселення свідчать привілеї, отримані поселенцями від “святих королів”, існування котрих вони доводили в 1320 році. Сама ж назва Лампертсаса, що як і місто Калманчегі

(нині Калманча, комітат Шомодь) у 1286 р. самим королем Кальманом названо в документі як Кіральчей, що свідчить про заснування його королем Кальманом. На тій самій основі засновником Лампертсаса вважають герцога Ламперта, котрий при королі Ласло I (1077 – 1095 рр.) володів комітатами дуката (герцогства) і серед них Боршовським. Т.Легоцький вказує на те, що біля 1048 р. цією місцевістю володів герцог Бейла, брат угорського короля Ендре I. У ті часи ці місця покривали лісові хащі, де водилися олені та інші звірі, що сприяло використанню даної місцевості князями у якості території для мисливства. Після смерті Бейли I, ця місцевість дісталася його сину Ламберту (Ламперту) (помер у 1095 р. або у 1097 р.), котрий за народними традиціями є засновником цього місця, яке назвали домом Ламперта (“Villa Lamperti”) (Lehoczky, 1881, old.89). За угорського короля Гейзи II у цю місцевість переселяються саксонці, котрим було притаманно змінювати попередню назву поселень. Таким чином, населеному пункту дали нову назву Záz або Szász. Т.Легоцький вважає, що з XII ст. ця місцевість офіційно почала називатися як Zaz, Lampertzász, Lamprechtszász та Lampertháznaк (дім Ламперта) (Lehoczky, 1881, old.90), а з 1504 р. місто офіційно стало називатися Берегсас (Берегово) (История..., 1982, с.121). Поряд із поселенням саксонців, тут було також угорське поселення Батор, у котрому мешкали королівські слуги. Про це свідчить документ від 1232 р.: тут йде мова про розмежування з поселенням Кіш - Мужай у північно-західному напрямку та півночі, що означає існування Батора на території сучасного Берегова (Györfy, 1966, old.533). Після монголо – татарської навали Батор тимчасово зникає і згадка про нього з’являється у 1284 р. У цьому документі йде мова про церковне підпорядкування його плебанії Егерському єпископству: тут власне згадується дві плебанії окремо Лампертсаса та Берегсаса, що свідчить про існування на місці сьогоднішнього Берегова двох окремих поселень, розділених потічком Верке (Györfy, 1966, old.533). Під час збору документів, Т.Легоцький відвідав Берегівську мерію, де зберігались дві старі міські печатки. Перша була виготовлена з смоли завбільшки з гусяче яйце та зберігалася в старій коробці, скріпленою печаткою радника. Її низ виготовлений з бронзи, а ручка більш пізнього періоду з міді. Друга печатка виготовлена з срібла, ручка - з міді. Жодних ознак про час виготовлення обох печатей немає. Т.Легоцький стверджує, що перша матриця найстарша та походить з XIII ст., а друга ймовірно з XIV або XV сторіч (Lehoczky, 1995, old.138). Печатками користувались до 1847 року. Перша печатка мала круглу форму, по периметру якої написано: †.S. hospitum se Luprechtsaz. Посередині здіймається на задні лапи з відкритою пащею та лохматим хвостом лев, готовий до нападу. Між лапами лева шестикутна зірка, а зліва від хвоста, півмісяць (рис.1, 1). Друга печатка дещо інша, ніж попередня, на якій викарбовано перехідним шрифтом: “X Si. Hospitum de Lomperthaza”. Посередині печатки вже інший лев, зображений до половини з висунутим назовні язиком, але без зірки та півмісяця (рис.1, 2).

Лев у європейській геральдичній традиції – цар звірів, котрий був найулюбленішим символом у воюючих людей середньовічної Європи, і як зазначає Б.Сассоферрато в юридичному трактаті: “Лев, ведмідь та їм подібні, повинні бути зображені з відкритою пащею та кігтистими лапами”. Звичайно, у цій праці Бартоло описує власний наданий Карлом IV герб (червоний лев з двома хвостами у червоному полі). Б.Сассоферрато у наступних пунктах свого трактату наголошує,

що лев зображується прямостоячим у стані розлюченості з відкритою пащею, оскаленими зубами, риучими лапами (Слейтер, 2005, с.82; Черных, 1990, с.311-312,317). Лев, як зображуваний символ відомий ще з давніх часів історії стародавнього світу, проте зображення цієї тварини найчастіше зустрічається на гербах у середні віки. Серед атрибутів, що супроводжують зображення геральдичного лева: лук, стріли, шабля, меч, сокира тощо, а основна геральдична форма – це лев на задніх лапах – символ сили, мужності та величі. При цьому на його голові зображаються одне око та вухо, скривавлений язик виходить з пащі, відкинув одну ногу, а котрий йде на трьох - називають леопардом (геральдичний символ мужності та відваги) (Шейнина, 2001, с.93). Але нас насамперед цікавить позиція стоячого лева, котрий готується до нападу. У геральдиці умовно виділяють сім позицій стоячих левів: стоячий; стоячий та спостережливий; стоячий нападаючий (у стрибку); стоячий з роздвоєним хвостом; стоячий та дивиться назад; стоячий з двома хвостами; стоячий боягузливий лев, хвіст котрого під власними ногами (Whitmore, 1866, р.43). А.Лакієр зазначає, що по іншим прикметам леву надаються наступні назви: озброєного, якщо його кігті не того кольору, яким пофарбоване все тіло; коронованого, якщо в нього на голові зубчата корона; покірного, якщо у лева відсутні зуби, кігті та язик; безхвостого або з драконячим хвостом (Лакиєр, 1855, с.39). У XIV ст. лев зображується у вертикальному стані, так що його фігура співпадає з вертикальною віссю щита, проте дещо пізніше, у XV ст., його фігура більш вигнута. Спочатку лев зображувався косматим, а пізніше з довгою гривною, спадаючою до половини його тіла із мохнатими ногами. У давнину передні лапи лева мали окреслення у вигляді трьох заокруглень з виступаючими кігтями, із заднім оберненим униз пальцем з кігтем, а потім пальці його ніг стали витягнутими та розділеними на зображеннях. Раніше довгий розгалужений хвіст йшов уздовж тіла лева, а потім зображували витягнутий хвіст з пучком шерсті на кінці, що спадає до тіла лева. З XV ст. відомий вже роздвоєний левовий хвіст. Щодо зображення лева, то у середні віки він зустрічається в гербах Англії, Данії, герцога Саксонії (крокуючий лев) Генріха Льва (1129 – 1195 рр.), Швабії, Нормандії, Аквітанії, Фрісландії (стоячий лев). В.Арсеньєв прослідкував зображення геральдичного лева на печатях і гербах графів Фландрії, зокрема, Вільгельма Фландрського (1234 р.). Далі левові фігури зустрічаються на печатях та гербах германських державців, Чеського, Польського та Угорського королівств (Арсеньєв, 1908, с.225; Егер, 1904, с.189,318). В останньому з королівств, після монголо – татарської навали, залишились незаселеними величезні території на північному сході, особливо у комітаті Берег, а якщо до уваги взяти Анонімусову карту, складену Д.Дьорфі, бачимо тільки територію Угочі, укріплення Боршова та Унгвар і місце Мункач (Györfy, 1996, old.204-205). М.С.Грушевський зазначає, що з початку XIII ст. зафіксовані у документах комітати Спішський, Шаришський, Земплинський, Ужський, Бережський (Грушевський, 1905, с.488). У 1247 р. угорський король Бела IV своєю грамотою надав низку привілеїв переселенцям – госпітам з вілли (поселення) Лупрехтгаза у комітаті Берег, серед яких особливо наголошено на 8 пункті: “Щодо цього (вільного права), то люди будь-якого стану і мови, що живуть поруч, нехай користуються одним і тим самим вільним правом” (Fejer, 1829, р.456). Таким чином, поселяни (королівські гості) незалежно від національності отримали

право спілкуватися своєю мовою та проводити власні зібрання. Можна припустити, що на той час у Лупрехтгазі мешкало декілька національних общин. Якщо проаналізувати королівські грамоти XIII – XIV ст., ми знаходимо досить скупу інформацію про національний склад поселенців на віллах, котрі отримували від королівської влади привілеї та вольності, як і інші міста (поселення) в Угорському королівстві. Так, у грамоті угорського короля Карла про надання привілеїв Вишкову, Хусту, Тячеву, Госсумезе від 26 квітня 1329 року у комітаті Мараморош дізнаємось про те, що у цих віллах тоді проживали саксонці та угорці (“... quod nos conciderantes fedelitates hospitem nostrorum, fidelium de Maramorusio, Saxonum et Hungarorum, videlicet de villis Visk, Huszth, Técsö de Hosszumezö, specialiter pro eo, quod terra Maramorusiensis infertilis, laboriosa et gravis ad residendum fore dignoscitur, omnes libertates, quibus cives seu hospites nostri de Szöllös gaudent et fruuntur, eisdem de regia benignitate duximus concedendas, his specialiter declaratis et expressis / ... що ми поселенцям нашим вірнопідданим гостям нашим, вірникам у Мараморошині, Саксонцям та Угорцям, віллам Вішк, Хуст, Тейче, Госсумезо ... надаються вільні свободи громадян і гостей нашого Севлюша, про яке королівська влада виявила піклування...” (Mihaly, 1900, old.9)), які отримали вільності за взірцем привілеїв Севлюша (1262 р.), що в комітаті Угоча (Wenzel, 1870, old.31-32). Але, нам знову потрібно повернутись до першої чверті XIII ст., до такого джерела, як Варадський регеструм. Тут у описах документів (1205 – 1235 pp.) міститься судова справа за 1216 рік. Її учасниками стали фландрійці з Батара (flandrenses de Batar), поселення в Угочанському комітаті (нині с.Ботар Виноградівського району), а з іншого боку Пал Бетлек. Останній звинуватив фландрійців у вбивстві свого брата Бенедєка Пола (A Váradí..., 1898, old.367). Вони не заперечували, а навпаки заявили, що вбили його за розбійні вчинки над приїжджими фландрійцями. Але, у Варадському реєстрі окремо згадуються населені пункти (вілли) комітатів Берег та Угоча за 1216 та 1217 роки. Судова справа з Батара свідчила про наслідки іноземної колонізації, котра розпочалася з XII ст. в Угорському королівстві. Зі сходу сюди прибували печеніги та узи, із заходу – італійці, валонці, німецькомовні фламандці, саси, шваби, багато іноземців (нормани, німці, руські, арагонці) прибули сюди у почті іноземних королів. З 1108 року з-за Рейну відбулось найбільш значиме переселення в Угорське королівство (Magyarország..., 1984, old.990). Коли угорський король Гейза II (1142 – 1162 pp.) відкрив королівство німецьким переселенцям, сюди на схід прибули німецькі гірники (шахтарі) та селяни. Біля підніжжя Високих Татр вони викорчувували ліси, про що й досі нагадують назви спільних общин (земель) як Ешбуш, Пфаффеншлаг, Айхвальд та багато інших (Winter, 1926, p.76). Дійшли в цей час німецькі колоністи і на територію Бережського комітату. Причинами німецької колонізації стали: часті повені на німецьких землях; збільшення кількості населення у XII ст., виникнення великих сіл та міст, що зумовлювало зростання цін на сільськогосподарські продукти Це причини зовнішньої колонізації. Із внутрішніх причин слід назвати: захист угорських кордонів від набігів кочовиків, потреба у кваліфікованій робочій силі; організації судочинства на місцях; проблема міського самоврядування, організація роботи на шахтах. Німецькій колонізації також сприяла і та обставина, що Угорське королівство мало потребу у підтримці європейських дворян. Угорські королі запрошували на службу не тільки німецьке духовенство, але

і світських лицарів. Сюди вони приходили із заходу через Чехію і Моравію та нинішню Словаччину (Павленко, 1995, с.3; Штефуровський, 1957, с.203). На думку Ю.Крала, регіон “історичного” Закарпаття у першій половині XIII ст. спочатку заселили німці з Фландрії, а пізніше з Саксонії. Колоністи принесли з собою німецьке право і займалися солевидобувним та гірничим промислами. Серед їх колоній і торгових міст постав Лупрехтсас, що виник до монголо – татарської навали. Ю.Краль зауважує, що у 1247 р. більшу частину Берегсаса населяли саси (німці) і вказує на той факт, що більшість колоністів називали “найяснішими нашими гостями”, головним чином саксів і тевтонів з Баварії та Алеманії (Краль, 1924, с.68). Е.Іванфі, описуючи герб Куманії (за Рейвої та Палма – червлений коронований стоячий на задніх лапах лев, котрий подібний чеському та бельгійському левам, лише тільки зображені у синьому щиті зверху червлена зірка, а знизу срібний півмісяць. Однак, на його думку, таке зображення на королівських печатках не вживалось. На печатках Жігмонда 1432, 1436 рр. навколо Мадярського великого щита бачимо цих самих двох левів, одного вправо, другого вліво, і того лева, що дивиться вправо слід ідентифікувати як лева Куманії, оскільки він з короною і у лівому кутку зірка, знизу ж вправо розташований півмісяць. На печатках Матяша I (1458 – 1490 рр.) 1470, 1475 рр. та Уласло II (1490 – 1516 рр.) 1511 р. також бачимо левів з коронами, цих слід ідентифікувати як символ Чехії, а на печатках Ласло 1491, 1506 рр. знову без корони спостерігається щит з левом. Тут Е.Іванфі визнає, що досить важко розібратися з цими левами (Ivánfi, 1869, old.76). Ю.Арсеньєв, розглядаючи небесні світила та інші фігури, стверджує, що у французів, італійців та англійців зірки в гербах мають п’ять променів, у німецькій геральдиці виключно зустрічаються шестикутні, а рідше восьмикутні зірки (Арсеньєв, 1908, с.240). В.Похльобкін вважає, що шестикутна зірка у дореволюційній геральдиці європейських країн зустрічається перш за все як емблема з релігійним значенням: біблійна або “віфлеємська зірка” (Похльобкін, 1989, с.78). Середньовічні герольди приписують два герби двом мудрим мужам Касперу та Балтазару, котрі відвідали новонародженого Христа. Перший варіант герба складався із семи шестикутних зірок, а інший з шестикутної зірки та півмісяця (Слейтер, 2005, с.106). Складена разом зірка (зверху), а знизу місяць, який повернутий рогами верх, утворюють так звану геральдичну фігуру Леліва (рис.1, 3). За ствердженням польських геральдистів, Леліву приніс з собою з берегів Рейна в XI ст. якийсь Тіцімір. Він заснував у Польщі місто і, породичавшись з польськими фаміліями, повідомив їм свій герб (Лакиєр, 1855, с.277-278). Також шестикутна зірка та півмісяць зустрічається у гербі Гунт – Пазманів. Цей рід походив з німецьких (германських) земель, а перші його пращури перебували на службі в угорських королів (Thurócsy, 1986, old.66). Але, подібний коронований лев з роздвоєним хвостом, як у гербі Куманії, але без зірки та півмісяця був на штандартах Тевтонського ордену. Фактично заснування населених пунктів в ще не створеному комітаті Мараморош відбувається на початку XIII століття. Їхніми засновниками, можливо стали німецькі лицарі з ордену Святої Марії. Існування німецького лицарського ордену в Мараморощині підтверджує документ 1213 року, який з оригіналу переписав граф Ігнац Баттяні – трансільванський єпископ римського обряду (Mihaly, 1900, old.5). Я.Мігалі зробив припущення, що

засновниками міст Хуст, Тячів, а також Хустського замку були лицарі Німецького (Тевтонського) ордену. Ці войовничі монахи, чиїм одягом був білий плащ з чорним хрестом, поставили собі за мету боротися проти мусульман та язичників. У 1221 р. лицарі Тевтонського ордену отримали всі привілеї, що поширювались на давні ордени іоанітів і тамплієрів.

У 1211 році угорський король Ендре II (1205 – 1235 рр.) подарував землю Борза, що у Трансільванії лицарям Німецького ордену, щоб останні захищали королівські кордони від нападу куманів і боролися проти язичників (Fejer, 1829, p.311). Лицарі отримали й інші привілеї відкриття нових соляних шахт, переправляти сіль через воду, використовувати шахти по видобутку руди, будувати з дерева або каменю замки – укріплення та міста.

Щодо лицарів Тевтонського ордену, що перебували в Угорщині, Ендре II підтримував їх, не бажаючи псувати відносин з Папою Римським. У 1222 році король Ендре II підтвердив володіння тевтонців землі Борза і пожалував їм нові (Fejer, 1829, p.370). Тевтонцям підтвердили всі попередні привілеї, про що свідчить звертання угорського короля у документі до Головного Магістра Ордену Святої Марії Тевтонської - Германа. Головне завдання братів - монахів полягало так само у захисті королівства проти куманів та боротьби проти язичників. Крім того, брати отримали необмежені привілеї: надавати свободи переселенцям, що обслуговують Німецький орден, карбувати монети, не сплачували податків, їхні володіння простяглися між річками Альт і Марош, додалися нові землі разом із замками. Тевтонці прагнули зробити себе незалежними в Угорському королівстві та підкорятись тільки Папі. Це призвело до того, що Ендре II вигнав тевтонців повністю із своєї держави. Вигнання ордену у 1225 р. з Угорщини спонукало останніх шукати нові землі. Загарбавши народи Пруссії, тевтонці домоглися там великої влади.

У нашому розпорядженні є документ, виданий 9 серпня 1316 р. у Володимирі. Мова йде про зовнішньополітичні відносини галицько – волинських князів Андрія і Лева, у зв'язку з їх вступом на престол, із Тевтонським Орденом. Сама грамота скріплена двома висячими печатками праворуч та ліворуч. Насамперед нас цікавить перша печатка. На її лицевому боці зображено в анфас воїна у військовому спорядженні. Опираючись лівою рукою на щит, його оточують півмісяць та шестикутні зірки. На звороті першої печатки – зображення геральдичного лева, котрий дивиться вліво та передніми лапами опирається на гору (Купчинський, 2004, с.146-152).

Також не можна не згадати зятя короля Ласла I Святого (1077 – 1095 рр.) – Ламперта з родини Гунтпазманів, одруженого на доньці (її ім'я невідоме) Бели I (1060 – 1063 рр.). Мабуть його ім'я стало причиною давньої назви Берегова – Ламперт - саса (Ламперт був німцем, а по-угорськи німців називали в той час називали саксонцями або сасами).

Таким чином, можна припустити, що громада Берегова отримала право користування печаткою приблизно у 1376 р., тоді коли королева Єлизавета надала право мати печатку віллі Мункач (Мукачево). Але, якщо взяти до уваги документи XIII – XIV ст., котрі стосуються вищеназваних населених пунктів, то по відношенню до Берегова у XIV ст. вживається термін “civitas” (місто, громада), до

Мукачева – “villa” (селище, містечко, у декотрих випадках – місто). Ймовірно, міську печатку Берегово отримало між 1342 та 1376 рр., а можливо, навіть і раніше. Звичайно, це проблемне питання має знайти своє вирішення.

Miskov I.O.

The problem of the origine of the Berehovo town’s names and symbols (Summary)

The article presents the foundation of the settled site of Berehovo. It is possible that the very settlement appeared in the eleventh century and got its town privileges in the thirteenth century. In consequence of the German colonization and not only of it, we know two seals of Berehovo, but it is difficult to establish when the Berehovo community (Lampertsas, Luprekhtsas) got the right to use seal, as we do not know such documents, some researchers (T.Legotski) consider it to be possible to happen in 1376. Certainly this problematic question can be solved.

Додаток

Грамота королеви Угорщини та Польщі Єлизавети від 22 травня 1376 р. про дозвіл жителям Мукачева користуватися печаткою із зображенням Св.Мартіна

Nos Elisabeth Dei gratia Regina Hungariae et Poloniae memoriae commendamus, quod quia regalis celsitudo in populorum multitudine solet gratulare, ideo consideratione huiusmodi ducte volentes villam nostram Munkach vocatam sub castro Munkaach, comitatu Beregh habitatam numerositate populorum decorare hospitibus. De eadem huiusmodi gratia praerogatiuam duximus et pietate reginali faciendam, ut ipsi sigillum, ymaginem Beati Martini confessoris, sub cuius nomine parochialis ecclesiae in eadem villa existit constructa, continens sculpi et ordinari faciant, quo in dandis litteris iudicialibus, et in emptionibus perpetuationibus ac venditionibus vinearum et aliarum haereditatum vtantur, more aliarum nostrarum villarum liberarum ex annuentia nostrae maiestatis datum in civitate Zaz, in die festi ascensionis domini, anno eiusdem Mmo CCCmo septuagesimo sexto (Шап, 1927, с.139).

Nos Elisabeth Dei gratia Regina Hungariae et Poloniae memoriae commendamus quod quia regalis celsitudo in populorum multitudine solet gratulari, ideo consideratione humanae ductae volumus villam nostram Munkas vocatam sub castro Munkas, comitatu Beregh sitam numerositate populorum condesorare hospitibus de eadem humana gratia praerogativa duximus et pietate Reginali faciendam, ut ipsi sigillum, imaginem Beati Martini confessoris patroniquae nostrae parochialis ecclesiae in eadem villa exstat constructae continens, sculpi et ordinari faciant, quo in dandis litteris iudicialibus, et in emptionibus praecemptionibus ac venditionibus vinearum et aliarum haereditatum unantur, more aliarum nostrarum villarum liberarum ex annuentia nostrae Maiestatis. Datum in civitate Szasz, in die festi ascensionis domini Anno Millesimo tercentesimo septuagesimo sexto (ДАЗО, Ф.1589, Оп.1, Спр.1, Арк.1).

Ми, Єлизавета, по милості Божій королева Угорщини і Польщі, усвідомлюємо, що для підвищення королівського благоволення до чисельного населення, керуючись благими намірами, даємо нашому дачному містечку під назвою Мункаш, що знаходиться під замком Мункаш в Березькому комітаті, яке зростає за рахунок переселенців, керуючись благоприхильністю і здійснюючи королівську милість, даємо право на тривале користування печаткою із зображенням блаженного Мартіна, покровителя нашої парафіяльної церкви в цьому містечку, в опуклому і простому вигляді, вирізьбленою для підкріплення юридичних угод купівлі, продажу і перепродажу виноградників та іншої власності, подібно іншим вільним містам, по нашій величній волі. Дано в місті Сас в день Вознесіння Господнього року Господнього одна тисяча триста сімдесят шостого (Переклад О.Філіппова).

Література

- Арсеньев Ю.В. Геральдика: лекции, читанные в Московском Археологическом институте в 1907 – 1908 году. – М., 2001.
- Гречило А. Українська міська геральдика. – Київ – Львів, 1998.
- Гречило А., Савчук Ю., Сварник І. Герби міст України (XIV – I пол. XX ст.). – К., 2001.
- Грушевський М. Історія України – Руси. – Львів, 1905.– Т.ІІ (XI – XIII вік).
- Державний архів Закарпатської області (ДАЗО). – Фонд 10. Наджупан Бережської жупи – Оп.1. – Спр.1. – Арк.1-2.
- ДАЗО. – Ф.10. – Оп.1 – Спр.1. – Арк.3.
- ДАЗО. – Ф.1589 Главный староста гор. Мукачево (Коллекция Владислава Вари). – Оп.1 – Спр.1. – Арк.1.
- ДАЗО. – Ф.1589. – Оп.1 – Спр.2. – Арк.2.
- ДАЗО. – Ф.1589. – Оп.1 – Спр.5. – Арк.1.
- Егер О. Средние века. Всемирная история. – СПб, 1997. – Т.ІІ.
- Зубанич Л. Місто над Верке. Гортаючи сторінки історії. – Берегово, 2002.
- История городов и сёл УССР. Закарпатская область. – К., 1982.
- Краль Ю. Історія колонизацій Підкарпатскоь // Подкарпатска Русь. – Ужгород, 1924. – Рочник І. – ч.2-3. - С.37-43,68-72.
- Купчинський О. Акти та документи Галицько – Волинського князівства XIII - першої половини XIV. Дослідження. Тексти. – Львів, 2004.
- Лакиер А.Б. Русская геральдика. – М.,1990.
- Шандор Ф., Данилюк Д., Федака С., Ліхтей І. Обличчя Закарпаття. - Ужгород, 2001.
- Павленко Г.В. Німці на Закарпатті. – Ужгород, 1995.
- Похлебкин В.В. Международная символика и эмблематика (Опыт словаря). – М., 1989.
- Професор Штернберг Яків Ісакович. Бібліографічний покажчик /Укладачі: Закривидорога О.Д., Мандрик І.О., Мельник Л.О., Троян М.В., Шовш К. К./ – Ужгород, 1994. – С.57–58.

- Слейтер С. Геральдика. Иллюстрированная энциклопедия. – М., 2005.
- Федака П. Про символіку нашого краю // Пам'ять рідної землі. – Ужгород, 1996. – С.156-171.
- Федака П. Печатка і герб м.Ужгорода // Пам'ятки Замкової гори. – Ужгород, 1999. – С.30-34.
- Філіппов О. Традиції і сучасність міської геральдики // Науковий збірник Закарпатського краєзнавчого музею. – Ужгород, 1996. – Вип.2. – С.120-123.
- Черных А.П. Трактат Бартоло ди Сассоферрато “О знаках и гербах” // Средние века. – М., 1990. – Вып.52. – С.307-322.
- Шаш А. Архив привилегированного города Мукачева 1376 – 1850. – Мукачево, 1927.
- Шейнина Е.Я. Энциклопедия символов. – М., 2001.
- Штернберг Я.И. Герб Хуста. Герб Вишкова // Хуст над Тисою. – 1992. – С.11-12.
- Штефуровський С. До питання німецької колонізації і німецьких діалекти на Закарпатті у XVIII – XIX ст. // Наукові записки УжДУ. – Ужгород, 1957. – Т. XXX. – С.203-207.
- Balaythy J. Munkacs. Azaz Munkács városának es váranak topográfiai, geográfiai, históriai és statistikai leírása. – Debreczenben, 1836.
- Csanki D. Magyarország történelmi foldrajza a Hynadiak korában. – Budapest, 1890. – I köt.
- Fejer G. Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. – Budaе, 1829. – Т.III. – Vol.1.
- Fejer G. Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. – Budaе, 1829. – Т.IV. – Vol.1.
- Fejer G. Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis.– Budaе, 1829. – Т.IV. – Vol.3
- Györfy G. Az Arpadkori Magyarország történeti foldrajza. – Budapest, 1966. – I köt.
- Györfy G. Anonymus Gesta Hungaroruma // A honfoglaláskor irott forrásai. – Budapest, 1996. – Old.193-213.
- Illés B. Kárpáti rapszódia. – Budapest, 1968.
- Ivánfi E. A Magyar birodalom vagy Magyarország s Réseinek cimerei. - Pest, 1869.
- Lehoczky T. Beregvármegye monographiája. – Ungvárott, 1881. – III köt. – 1 rész.
- Lehoczky T. A Beregszászi régi pecseteröl // Beregvármegye. – Ungvar, 1995. – Old.137-144.
- Magyarország története előzmények és magyar történet 1242-ig. – Budapest, 1984. – II köt.
- Mihaly J. Maramoros diplomak e XIV es XV századbol. – Maramoros – Sziget, 1900.
- Nagy I. Anjoukori okmánytár. – Budapest, 1883. – III köt. (1333-1339).
- Nagy I. Anjoukori okmánytár. – Budapest, 1887. –V köt.(1347-1352).
- Nagy I. Anjoukori okmánytár. – Budapest, 1891. – VI köt. (1353-1357).
- Nagy I., Deák F., Nagy G. Hazai Okleveltár (1234-1536). – Budapest,1879.

Nagy I., Nagy I., Véghely D. A Zichi es Vásonkeői Gróf Zichi idősb áganák okmánytára. – Pesten, 1871.

Thurócy J. A magyarok krónikája. – Budapest, 1986.

A Váradi regestrum. – Budapest, 1898.

Wenzel G. Arpádkori új okmánytár. – Pest, 1870. – VIII köt. (1261 - 1272).

Winter E. Die deutshen in der Slowakei und in Karpathorussland. – Münster, 1926.

Whitmore W. The elements of heraldy. – Boston, 1866

Zsigmondkori oklevéltár. – Budapest, 1956. – II köt. (1400 - 1406). – 1 rész.

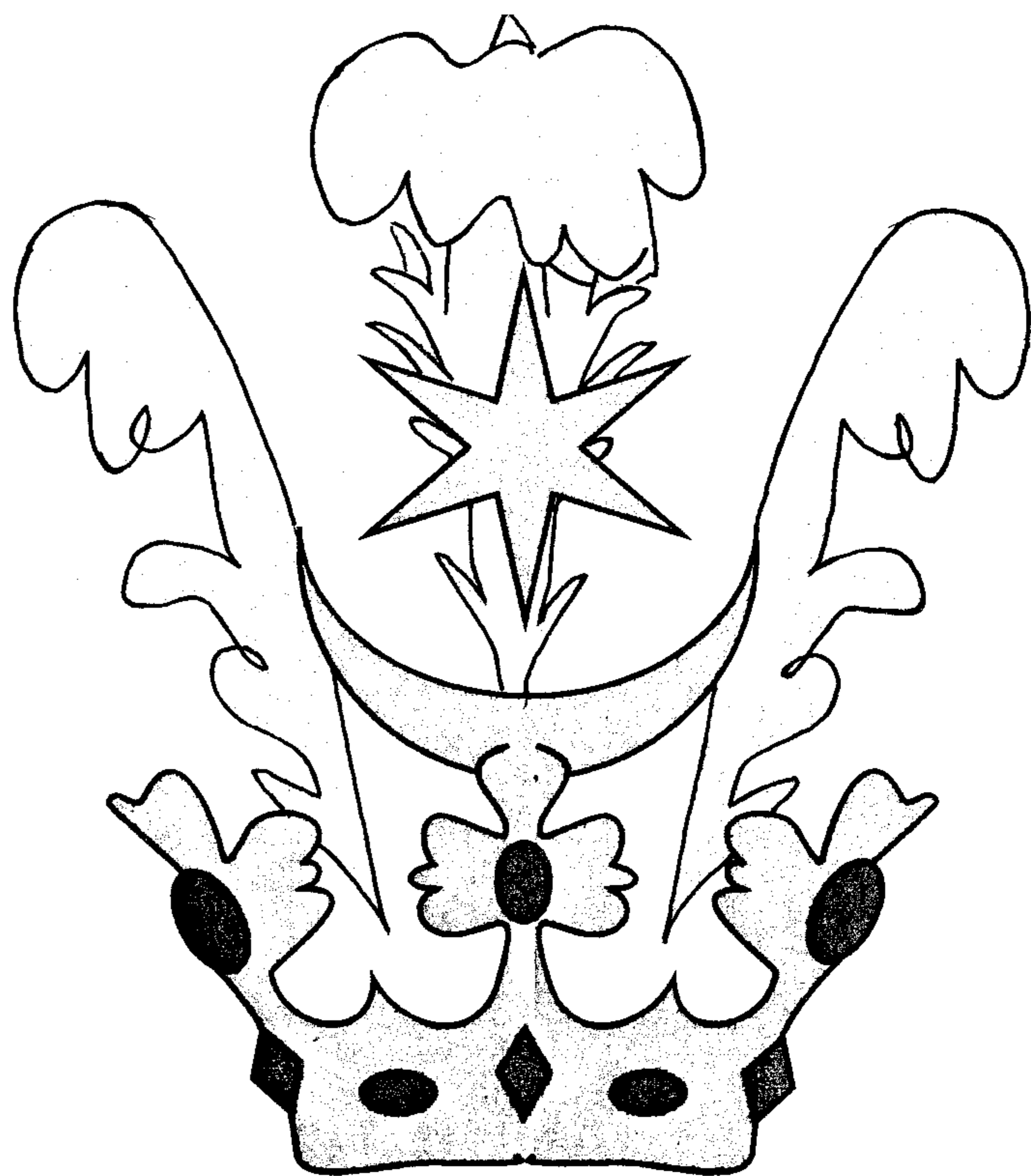
Zsigmondkori oklevéltár. – Budapest, 1999. – VI köt. (1417 - 1418).

Zsigmondkori oklevéltár. – Budapest, 2001. – VII köt. (1419 - 1420).

Zsigmondkori oklevéltár. – Budapest, 2003. – VIII köt. (1421).

1

2

3

Рис.1. 1 – печатка міста Берегова 1; 2 – печатка міста Берегова 2;
3 – герб німецького походження Леліва.